

OPERÁCIA „HIDDEN DOCUMENTS“¹, RESP. PRÍPAD „ŠTĚCHOVICE“

SLAVOMÍR MICHÁLEK

MICHÁLEK, S.: Operation „Hidden documents“, i.e.: Case: „Štěchovice“.
Vojenská história, 4, 12, 2009, pp. 131–149, Bratislava.

The study deals with an interesting fact from the history of the Czechoslovak- American relations immediately after the end of the WWII – it was a secret operation prepared by a special unit in Czechoslovakia in February 1946 with the target to take over archiving documents of an unknown content, hidden by Germans some time to the end of the WWII in Štěchovice. The author sets the event to the context of the contemporary Czechoslovak- American relations assessing them as fairly good. Later on he follows up the preparation of the American institutions to enter the operational unit and the Czechoslovakia, the transport of the unit to Štěchovic, the pick up of the archiving documentation, their transport to Germany and other background connected to the event. He describes thoroughly the reactions of the Czechoslovak authorities after the reveal, including governmental members. Additionally he mentions the circumstances of giving back the taken materials to Czechoslovakia, as well as the complex factors decisive in the success of the American operation in Štěchovice. Military History. Czechoslovakia. Czechoslovak- American relations. Case- Štěchovice. 1946.

Tajná operácia špeciálnej americkej spravodajskej jednotky na území Československa vo februári 1946, ktorej cieľom bolo získať ukryté nemecké dokumenty z čias druhej svetovej vojny, spôsobila medzi ČSR a USA diplomatickú krízu. Tá však netrvala dlho. Československo akceptovalo americké ospravedlnenie a po vrátení dokumentov sa jazyk diplomatov vrátil do zvyčajných koľají. Zarážajúci na celom prípade bol fakt, že americké komando prišlo do Československa verejne, resp. legálne. Jeho členovia dokumenty vykopali, naložili a odviezli. Hoci československé bezpečnostné orgány túto akciu monitorovali, nezasiahli. Rezort diplomacie dostal pokyn žiadať nápravu až vtedy, keď boli predmetné dokumenty vyvezené za hranicami. Je zaujímavé, že tento archívny dokumentačný materiál, ktorý sa týkal najmä Tretej ríše a územia Čiech a Moravy za vojny, síce hovoril o nedávnej minulosti, no svojím obsahom ovplyvnil i blízku budúcnosť. A to hlavne budúcnosť niektorých jednotlivcov, ktorých sa dokumenty týkali.²

Ak v úvode konštatujem, že diplomatická kríza medzi obnoveným Československom

1 Hidden Documents – ukryté dokumenty.

2 Publikovaná štúdia je jedným z výsledkov projektu Centra excelentnosti výskumu kľúčových otázok moderných slovenských dejín (CEVKOMSD) na Historickom ústave SAV.

a USA, ktorá vznikla v dôsledku tejto operácie, netrvala dlho, potom musím v krátkosti zmapovať širší rámec československo-amerických vzťahov, ktorý ukáže, že v tomto čase existovali v dvojstranných vzťahoch oboch krajín dôležitejšie otázky, na riešení ktorých malo záujem hlavne Československo. Netreba dodávať, že ČSR a USA boli z hľadiska svojho postavenia vo svete dva diametrálne odlišné štátne útvary: Československo – malá stredo-európska krajina ležiaca v sovietskej záujmovej sfére, USA – globálna supervelmoc v rýsujúcom sa bipolárnom svete.

Československo-americké vzťahy v prvom povojnovom období možno označiť za bezproblémové, nekonfliktné a pre ČSR aj výhodné. Premietali sa v politickej, obchodno-hospodárskej i kultúrnej rovine. Kultúrnu oblasť vzájomných československo-amerických vzťahov predstavovala najmä široká spolupráca s krajanskou komunitou, ktorá – okrem slovenských krajanov združených v Slovenskej lige – privítala obnovenie demokratického Československa s veľkými nádejami. V politickej oblasti sa vzťahy premietali v úspešnej aktivite československej politickej špičky ohľadne simultánneho odchodu sovietskych a amerických vojsk z územia ČSR do konca roku 1945, v spolupráci a participácii na vzniku OSN, v prípravách a sčasti i priebehu mierovej konferencie v Paríži. Inak USA z politického hľadiska pristupovali k Prahe opatrne, nakoľko sa už črtalo československé začlenenie do spomínanej sovietskej sféry vplyvu, hoci sa československá nekomunistická politická elita snažila presadzovať politiku mostu, t.j. v praxi uplatňovať a využívať výhody plynúce z dobrých vzťahov s Východom i Západom. V obchodno-hospodárskej oblasti boli vzťahy najbohatšie. Československo aj po vojne využívalo tovary a zariadenia dodávané v rámci amerického projektu lend and lease, pokračovali dodávky tovarov UNRRA (Československo v objeme pomoci na piatom mieste), ktorej tovar bol zo 73 % americký. Československo získalo americké úvery (úver 50 mil. USD na nákup prebytkov americkej armády v Európe bol využitý len čiastočne – tzv. US-surplus, 20 mil. USD na nákup americkej bavlny, 2 mil. USD na nákup tabaku), rokovalo o rekonštrukčnej pôžičke (50 mil. USD) i o novej obchodnej dohode, ktorá mala zahŕňať aj doložku najvyšších výhod. Fakticky až odmietnutie ČSR participovať na americkej ponuke na hospodársku obnovu Európy (Marshallov plán) v lete 1947 v dôsledku diktátu Moskvy ukázalo, že širšia spolupráca supermocností a ich satelitov nebude pokračovať ani v hospodárskej sfére. Pražský komunistický prevrat na začiatku roku 1948 tento fakt potvrdil aj v politickej rovine.³

Americká interpretácia operácie „ukryté dokumenty“, jej motívov, pozadia, priebehu i významu a následkov, bola iná než československá. Bola chápaná ako súčasť (v podstate marginálna) rozsiahlej aktivity USA a ich Spojencov, získať dokumentačnú bázu pre povojnové vysporiadanie sa s nacistickými vojnovými zločinmi. Vyhľadávanie dokumentov sa neobmedzovalo len na Nemecko či Rakúsko, ale zahŕňalo všetky vojnu zasiahnuté oblasti. Hlavnou americkou inštitúciou, ktorá zodpovedala za ukoristené nemecké dokumenty, bola v tomto období Dokumentačná kontrolná sekcia (Documentation Control Section), zriadená v rámci operačného spravodajského odboru G-2, ktorý bol súčasťou velenia amerických okupačných síl v Európe (USFET – United States Forces European Theater) so sídlom vo Frankfurte nad Mohanom. V júli 1945 prevzal USFET velenie nad všetkými americkými ozbrojenými silami v severozápadnej Európe. Operačný odbor G-2, resp. sekcia dokumentačnej kontroly, spolupracoval pri spracovávaní predmetných dokumentov s ostat-

3 K otázkam československo-amerických vzťahov bližšie pozri: MICHÁLEK, S.: *Nádeje a vytriezvenia. Československo-americké hospodárske vzťahy v rokoch 1945-1951*. Bratislava : Veda 1995.

nými americkými vládnymi agentúrami podobného druhu, so Štátnym departmentom vo Washingtone a so zahraničnými vládami. Mal tak vytvorenú funkčnú celú sieť spravodajských kontaktov. Aj o Československo prejavil odbor G-2 veľký záujem. Na základe správ amerického veľvyslanectva v Prahe Štátny department predpokladal, že v ČSR sa po vojne nachádzalo okolo 50 miest, na ktorých mohli byť ukryté nemecké vojnové dokumenty. Koncom roka 1945 československá vláda súhlasila so spoluprácou s USA, výsledkom ktorej bola návšteva dvoch spravodajských expertov Štátneho departmentu. Československé ministerstvo zahraničných vecí (MZV) im oznámilo, že identifikovali okolo 20 lokalít, z ktorých iba dve mohli obsahovať okrem kníh aj dokumenty historickej povahy. Experti z Washingtonu, správaní archívárom ministerstva zahraničia neodhalili nič sľubné. Navrhli, že sa vrátia o tri mesiace, aby mali československé úrady čas a priestor sumarizovať a roztriediť všetky informácie, ktorými v danej veci disponovali.⁴

Americký záujem o Československo vo veci nemeckých vojnových dokumentov vychádzal z viacerých informačných zdrojov. Jeden z nich mal pôvod u francúzskych informačných úradov v novembri 1945. Pôvodne informovalo Francúzsko československú stranu nótou z 13. októbra 1945, že drží v zajatí nemeckého dôstojníka Günthera Achenbacha, ktorý sa v apríli 1945 podieľal – v lese pri Štěchoviciach ako inštruktor tamojšej ženíjnej školy SS – na príprave a zamaskovaní štoly, v ktorej mali byť ukryté nemecké dokumenty. Keď československé ministerstvo zahraničných vecí na túto informáciu nereagovalo, oslovili francúzske úrady spravodajský odbor G-2 na USFET. Šéf dokumentačnej kontrolnej sekcie na G-2 plk. M. M. Spiegel pokladal túto informáciu za sľubnú, preto – v plnej tajnosti – navrhol vo veci konať. Hoci americkí vládni činitelia boli v podobných prípadoch bežne informovaní, v tomto prípade sa tak nestalo. Odbor G-2 v decembri 1945, bez udania dôvodu, požiadal amerického leteckého ataše na veľvyslanectve v Prahe, aby zhotovil fotodokumentáciu určenej oblasti pri Štěchoviciach. Následne, bez toho, že by uviedol detaily, požiadal USFET amerického vojenského ataše v Prahe, aby pre skupinu 14 amerických vojenských predstaviteľov pripravil legálne dokumenty pre vstup na územie ČSR. Tretím krokom bol pokyn G-2 na okamžité eskortovanie Achenbacha do centrály USFET vo Frankfurte z dôvodu jeho podrobného výsluchu.

O pripravovanej operácii informoval odbor G-2 Roberta Murphyho, amerického diplomata vo funkcii veľvyslanca a najvyššieho politického predstaviteľa amerických okupačných úradov v Európe a politického poradcu ich šéfa gen. Luciusa Claya. Murphyho práca v Európe zahŕňala aj získavanie nemeckých vojnových dokumentov a podieľal sa tiež na príprave spomenutej návštevy dokumentačných expertov Štátneho departmentu v Československu koncom roka 1945. Avšak o najnovšom projekte G-2 Murphy svoju centrálu vo Washingtone neinformoval. Rovnako tak USFET neinformoval svoj nadriadený orgán, Ministerstvo vojny USA (War department), o Achenbachovi a ani o akcii „ukryté dokumenty“, ktorú jeho vyšetrovací odbor pripravoval.⁵

Ak mala byť operácia úspešná, vyžadovala najvyšší stupeň utajenia, dôslednú a detailnú prípravu – technickú, logistickú, materiálnu i personálnu. V G-2 na USFET si nepochybne uvedomovali, že sa pohybujú na tenkom ľade, že akcia sa môže skončiť diplomatickou roztržkou. Navyše nevedeli, aké dokumenty sú v štole ukryté – miestneho charakteru alebo závažnejšie, dokazujúce nemecký atómový program. Istú dávku neistoty spôsoboval aj fakt,

4 REECE, T. D.: Mission to Štěchovice. How Americans took Nazi Documents from Czechoslovakia and Created a Diplomatic Crisis. In: <http://www.archives.gov/publications/prologue/2007/winter/Štěchovice.html>.

5 Tamže.

že informácie pochádzali len z jedného zdroja, od nemeckého zajatca. Na strane druhej boli jeho informácie podrobné, s detailnými náčrtmi a popisom nástražného systému, takže vyzerali vierohodne.

Počas finálnych príprav operácie na odbore G-2 rozhodli, že pátracia operačná skupina bude mať 13 členov, vrátane Achenbacha. Na uskutočnenie tajnej operácie na cudzom území išlo veľkosťou o ideálne komando. Zodpovednosť za celú operáciu prevzal šéf dokumentačnej sekcie na G-2 plk. Spiegel. Vytvoril tím špecialistov troch krajín (USA, Francúzsko, Kanada), ktorý dopĺňal Nemecký Achenbach. Jeho úlohou v operácii bolo lokalizovať miesto štoly. Za G-2 bol spoluveliteľom skupiny npor. William J. Owen. Za francúzsku stranu to boli styčný dôstojník pri dokumentačnej sekcii G-2 Leo A. Silberbauer a Achenbachov strážca Antoine Vital. Za fotodokumentáciu bol zodpovedný William J. „Wayne“ Lehman, ktorý pracoval pred vojnou ako reportér v *St. Luis Post Dispatch*. Ďalším členom komanda bol Lionel Shapiro, známy kanadský vojnový novinár, ktorý mal informácie o akcii od príslušných francúzskych spravodajských úradov. Shapiro súhlasil, že neopublikuje v tlačí článok o operácii, dokiaľ nedostane povolenie od amerických vojenských predstaviteľov. Skupinu dopĺňali šoféri. Tí sa mali podieľať nielen na preprave skupiny a dokumentov, ale mali tiež pomáhať pri potrebných zemných prácach spojených s odskryvaním úkrytu.

Pre bezpečné vyzdvihnutie dokumentov zo štoly boli v skupine najdôležitejší pyrotechnici. Od ich zručnosti a schopností, ako aj od techniky, záviseli aj životy ostatných, nakoľko sa z Achenbachovho popisu, a aj zo skúseností z podobných akcií, predpokladalo, že obsah štoly bude zabezpečený dômyselnými a navzájom poprepájanými nástražnými systémami. Tu zohral vedúcu úlohu kpt. Steven M. Richards, ktorý pôvodne velil 123. bombovej likvidáčnej rote v Pattonovej Tretej armáde. Jeho pomocníkmi boli vojnoví veteráni Taylor R. Fulton a Phillip J. Urquart.⁶

Akcia „Ukryté dokumenty“ sa začala realizovať odchodom skupiny z Frankfurtu 7. februára 1946 na piatich autách. V Norimbergu sa k nim pripojil Owen s Achenbachom a francúzskou dvojčlennou eskortou. V prípade potreby sa mali preukázať dokladmi (povolenie o pobyte na 14 dní), ktoré vystavil československý styčný dôstojník v Regensburgu na požiadanie amerického vojenského atašé v Prahe bez toho, že by sa informoval o dôvode cesty. Po prenocovaní v pražskom hoteli Alcron 10. februára pokračovali nasledujúci deň do Štěchovic. Achenbach bez veľkých ťažkostí identifikoval miesto štoly. Po kontrole, či okolie miesta nie je zamínované, pokračovala skupina odhrňaním zeminy a kopaním, aby sa dostali k vstupnému otvoru štoly. Hoci Achenbach nepoznal schému a prepojenie nemeckého nástražného systému, kpt. Richards vďaka skúsenostiam a šťastiu odpojil celý detonačný systém a uvoľnil vstup k dokumentom. Vytiahli 32 drevených debien. Tomu predchádzala opäť práca pyrotechnikov, nakoľko celý výbušný systém bol poprepájaný aj vo vnútri medzi samotnými debnami. Tie boli navyše spojené s dynamitom a kanistrami vysokohorľavých olejov, čo malo za cieľ jednak zneškodniť neplánovaného nepriateľa a ohňom zničiť obsah dební. Debny, ktoré boli obalené smolou proti vlhku, vážili okolo 200 kilogramov a pomocou navíjacieho zariadenia na jednom z nákladných automobilov, boli postupne preložené na korby automobilov. Pri tejto činnosti pomáhali Američanom traja českí civilisti, ktorí boli za pomoc odmenení potravinovými konzervami a balíčkami cigariet.

Práca skupiny bola prerušená dvomi udalosťami. Jednou bol príchod miestneho drevorubača, ktorému Richards povedal, že kopú, resp. otvárajú hroby amerických vojakov. Druhou „návštevou“ bola skupina československých vojakov, ktorí žiadali cudzích štátnych prísluš-

6 Tamže.

níkov, aby sa legitimovali. Keďže pátracia skupina predpokladala, že vojaci budú informovať svojich nadriadených o stretnutí, urýchlila všetky práce. Richards uložil s pomocnými pyrotechnikmi celý nástražný systém späť do stoly (okolo jednej tony materiálu) a o pol deviatej večer opustili s nákladom debien miesto a vydali sa na cestu do Nemecka. Iba Richardsov pyrotechnický tím zostal v Prahe v hoteli Alcron. Mali slúžiť ako návnada pre československé vyšetrovacie úrady. Predpokladali, že československé úrady nezistili, čo vykopali, resp. nemienili zastaviť ich prácu. Ak by sa mýlili, prítomnosť troch pyrotechnikov v Prahe mohla zmiasť československé orgány, pokým debny s autami pokračovali v ceste na hranice. Hlavná časť skupiny prekročila hranice v skorých ranných hodinách 13. februára 1946. Večer toho istého dňa boli pyrotechnici v Alcrone zaistení československými vyšetrovateľmi. Keď zástupca vojenského atašé kpt. Johnson chcel 15. februára navštíviť uväznených, československé úrady to odmietli.

Vzniknutý diplomatický incident bolo treba riešiť a do akcie bol zapojený aj Washington. Pracovná skupina zložená zo zástupcov Štátneho departmentu a ministerstva vojny USA dospela k záveru, že USA majú záujem na podržaní ukoristených dokumentov. Zástupcovia oboch ministerstiev zároveň navrhli riešenie: dosiahnuť prepustenie uväznených a vyhnúť sa publicite incidentu tým, že veľvyslanec Laurence A. Steinhardt sa ospravedlní československej vláde a pozve členov československej spravodajskej služby na obhliadku získaného materiálu. Na základe inštrukcie z Washingtonu rokoval o veci veľvyslanec Murphy s hlavným veliteľom USFET gen. Josephom T. McNarneyom. McNarney schválil Murphyho návrh, aby americká vláda kontaktovala vyslanca gen. Palečka, šéfa československej vojenskej misie v Berlíne. Palečkovi mali oznámiť, že československá vláda nebola o operácii vopred informovaná z dôvodov bezpečnosti akcie, a že USA vždy zamýšľali informovať československých predstaviteľov o získaných informáciách z dokumentov, o ktorých mali USA pred akciou len nejasnú predstavu. McNarney a Murphy tiež súhlasili, že ak by USA dosiahli dohodu s ČSR o podelení sa s informáciami alebo o návrate dokumentov, nebolo by nevyhnutné robiť ospravedlnenie a vydávať tlačovú správu.

Kým prebiehali uvedené diskusie, tím G-2 pod vedením plk. Spiegela skúmal a triedil získané dokumenty v depozitári vojenských spravodajských dokumentov pri Frankfurte. Predbežná analýza ukázala, že debny obsahovali archív nemeckých okupačných úradov v Čechách a na Morave z rokov 1940 – 1945, dokumenty Gestapa a bezpečnostnej služby SS v protektoráte, predvojnové osobné spisy Edvarda Beneša a inventáre pokladov českých zámkov.

Avšak nádeje amerických úradov v Nemecku a vo Washingtone, že z incidentu vyklznu bez problémov, zmarila nóta československého ministerstva zahraničných vecí z 15. februára 1946. Hovorila o porušení československej suverenity, žiadala vysvetlenie a vyjadrovala očakávanie, že dokumenty budú Československu bezodkladne navrátené. Americké veľvyslanectvo v Prahe informovalo Štátny department o tejto nóte 21. februára 1946. Na základe rozhovoru štátneho tajomníka Jamesa F. Byrnesa s ministrom vojny Robertom T. Pattersonom mal americký veľvyslanec v ČSR Steinhardt vyjadriť československej vláde ospravedlnenie a informovať ju o obsahu debien. Ďalej mal vyhlásiť, že dokumenty budú vrátené americkými vojenskými úradmi v Európe. Zároveň mal vysvetliť, že operácia bola vykonaná americkými vojenskými úradmi v Nemecku bez toho, aby o tom vedela, či to schválila americká vláda. A zároveň mal vysvetliť, že akcia bola podniknutá z dôvodu získania tajných dokumentov ukrytých Nemcami a že ich obsah sa stal známy až neskôr.⁷

7 Tamže.

Veľvyslanec Steinhardt navštívil 23. februára najprv ministra zahraničných vecí Jana Masaryka, o dva dni neskôr i prezidenta Beneša. Oba prijali ospravedlnenie a vysvetlenie americkej vlády, že na túto akciu nedala svoj súhlas. Masaryk Steinhardtovi oznámil, že vrátením dokumentov by mohol byť celý incident pokladaný za uzavretý. Dňa 25. februára, po stretnutí Steinhardta s Benešom, vydal Štátny departament tlačovú správu a USFET odvolal svoje embargo na Shapirom napísaný článok. Ten publikovali viaceré americké denníky 26. februára 1946.⁸ Pri stretnutí Steinhardta s Benešom sa opakoval vysvetľovací a ospravedlňovací manéver. Beneš žiadal, aby sa dokumenty vrátili k nemu na Hrad. Stalo sa tak 2. marca 1946.

Hoci možno konštatovať, že oficiálne československo-americké diplomatické vzťahy boli tým urovnané, vo verejnosti a v časti politického spektra v ČSR zanechala operácia „ukryté dokumenty“ trpkú pachuť, resp. poškodila americké záujmy v Československu. Americký pohľad sa s týmto postojom neidentifikoval. Bol to incident, ktorému USA prikladali nulový význam.

Československý postoj k štěchovickému prípadu, resp. k americkej operácii „Ukryté dokumenty“, sa premietal v oveľa širších a hlbších dimenziách, hoci v prvopočiatku to vyzeralo na nepochopiteľný československý nezáujem. Tento názor potvrdzuje spomínaná francúzska nóta z 13. októbra 1945. Francúzske veľvyslanectvo v Prahe v nej československému MZV oznámilo, že na základe správy gen. Charlesa W. Koeniga, veliteľa francúzskej okupačnej zóny v Nemecku, chce nemecký vojnový zajatec zo zajateckého tábora v Mulhause Günther Achenbach označiť miesto v blízkosti Prahy, kde nemecké úrady koncom vojny zakopali dôležité diplomatické dokumenty. Dokumenty mali byť uschované v zabezpečených debniach a mali byť zamínované. Francúzske veľvyslanectvo bolo podľa nóty ochotné Achenbacha do Československa dopraviť, aby sa overila pravdivosť jeho prehlásenia. Veľvyslanectvo tiež žiadalo československé ministerstvo zahraničia, aby ho čo najskôr informovalo o krokoch, ktoré mieni podniknúť.⁹ Na uvedenú francúzsku nótu reagovalo ministerstvo zahraničných vecí v Prahe tým, že zaslalo jej opis 17. októbra 1946 na ministerstvo vnútra, aby konalo a aby informovalo ministerstvo zahraničia o výsledku vyšetrovania.¹⁰

Na preskúmanie údajov nemeckého zajatca však ministerstvo vnútra nepodniklo nič, dokonca nepožiadalo o pomoc ani vojenské úrady. Ministerstvo zahraničných vecí sa o záležitosť takisto viac nestaralo. Prednosta oddelenia politického spravodajstva na ministerstve vnútra gen. Josef Bartík, ani pracovník tohto oddelenia dr. Antonín Zavadil, ktorý pripis ministerstva zahraničných vecí osobne prijal, neinformovali o tom ani ministra vnútra, ani žiadne iné bezpečnostné orgány štátu, akoby sa jednoducho nebolo nič stalo.

Na československú nečinnosť, resp. nezáujem, reagovala 18. januára 1946 opäť francúzska strana. Tentokrát sa vojenský atašé francúzskeho veľvyslanectva v Prahe gen. J. Flipo obrátil na náčelníka Hlavného štábu na Ministerstve národnej obrany gen. Bohumila Bočeka s podrobnejšími údajmi z vyšetrovania Achenbacha.¹¹ Išlo o dva podrobné náčrty miesta, kde boli uložené dokumenty, a o písomný záznam Achenbacha o uložení dokumentov. Avšak na túto ďalšiu informáciu francúzskej strany nik ani na MNO nezareagoval. Ani ná-

8 SHAPIRO, L.: *Americans Brave Death, Czech Wrath to Recover Buried Gestapo Records*. In: *The Pittsburgh Press*, February 26, 1946, Second Edition, page 17.

9 Archív Ministerstva vnútra Českej republiky (AMV ČR), Praha, f. MV, 124, sv. VI, č. 51224/46.

10 Národný archív Českej republiky (NAČR), Praha, f. ÚPV-T 1946-1953, inv. č. 301/3/1-301/7/1., č.j. 47.434/1.-5/45.

11 NAČR, f. MNB, 8-2, č. šk. 57. Uvedené dokumenty sú súčasťou protokolu z vyšetrovania 15. októbra 1952 v politickom procese s Bedřichom Reicinom, ktorý bol súčasťou megaprocesu Slánsky a spol.

čelník Hlavného štábu MNO Boček, ani náčelník Hlavnej správy obranného spravodajstva na MNO pplk. pech. Bedřich Reicin. Bolo opäť priam nepochopiteľné, že tak závažná správa ostala bez odozvy. Najmä písomná správa Achenbacha obsahovala zaujímavé poznatky. Opísal v nej, kde leží Hradišsko a kde bola za vojny nemecká ženijná škola. Uvádza, že do tejto školy bolo umiestnené 20. apríla 1945 zvláštne komando, ktorého úlohou bolo vykopať v lese „Dušno“ na strelnici „Závist“ 13 metrov hlbokú štolu. Po jej vykopení boli do nej uložené debny (okolo 30 kusov), ktoré vraj prišli z Berlína. Jedna z nich sa pri manipulácii otvorila, obsahovala samé písomnosti. Zároveň bolo celé miesto zabezpečené výbušnami a nádržami s horľavinou. Potom bolo miesto prikryté dvojmetrovou vrstvou hlíny. Vchod do štoly sa nachádzal v rokline a ležal asi pol metra až jeden meter nad potokom. Štola prebiehala vodorovne proti kopcu. Výška štoly bola okolo 1,75 metra, šírka 1,3 metra a hĺbka 12 metrov, debny boli zaistené tak, že každá mala zvláštnu rozbušku. Potom postavili postrannú štolu s nádržami horľavín. Vchod bol zasypaný hlinou a udupaný. Akcia sa konala na príkaz štátneho ministra Karla H. Franka, ktorý vlastnil aj situačný a odpaľovací plán celého zariadenia. Komando sa skladalo z 32 ľudí. Obsah dební navodzoval domnienku, že ide o tajné plány a dôležité štátne dokumenty, lebo akcia sa držala v najprísnejšej tajnosti.¹² Je opäť nepochopiteľné, že československé vyšetrovacie a bezpečnostné orgány sa začali intenzívne zaujímať o tento spis neskoro, až po uskutočnení americkej operácie „ukryté dokumenty“. Riadiacu úlohu vo vyšetrovaní celej kauzy zohrávala Hlavná správa Obranného spravodajstva na MNO¹³ pod vedením pplk. pech. Bedřicha Reicina. Práve OBZ produkovalo pre vládu ČSR množstvo správ, ktoré naplňalo obsahovo vlastným vyšetrovaním, ako aj informáciami rôznych zložiek Zboru národnej bezpečnosti (ZNB) ministerstva vnútra.

Prvá správa B. Reicina z 13. februára 1946 v skutočnosti len sumarizovala základné informácie. Hovorila o tom, že 11. februára 1946 okolo poludnia prišlo 8 amerických nákladných automobilov s posádkou amerických dôstojníkov a vojakov do priestoru lesa Dušno, ca 400 metrov východne od priehrady Štěchovice. Americkí vojaci začali kopať stoly, manipulovať s výbušnami. Náhodní miestni svedkovia začali šíriť paniku, že ide o diverznú akciu proti priehrade. Americká posádka uzavrela priestor hliadkami, ktoré nepustili na miesto ani civilistov, československé bezpečnostné a vojenské orgány. Správa uvádzala, že npor. Bohdan Kočvara, veliteľ ženijnej rotý na útvar v Hradišsku pri Štěchoviciach, žiadal pri prieskume amerických dôstojníkov, aby sa legitimovali a udali dôvod svojho pobytu v tomto priestore. Američania predložili potvrdenie o 14-dňovom pobyte v Československu s poznámkou, že majú tajné poslanie. Podľa tejto správy bolo vraj tiež zistené, že žiadny československý orgán nevydal americkému veleniu povolenie k akcii súvisiacej s vykopením štol a s manipuláciou s výbušnami na území ČSR.

Reicinova správa ďalej uvádzala, že americká skupina odišla zo Štěchovic 12. februára s nezisteným nákladom a v otvorenej štole zanechala množstvo výbušnín.¹⁴ Do prípadu boli podľa dôverného prípisu, informujúceho o Kočvarovom prieskume zaangažované aj zlož-

12 NAČR, f. MNB, 8-2, č. šk.. 57, č. 54. Písomný záznam Achenbacha o mieste kde sú uložené debny s dokumentmi. Uvedený dokument z 18. januára 1946 potvrdil gen. Flipo Hlavnému štábu MNO aj 27. februára 1946.

13 V archívnych dokumentoch je pre uvedený úrad zaužívaná skratka v českom jazyku „OBZ“ – obranné spravodajství.

14 Archív Ministerstva zahraničných vecí ČR (AMZV ČR), Praha, f. TOO-USA 1945-1955, č. šk.. 24 č. 50737/taj-2-46 alebo NAČR, f. ÚPV-T 1946-1953, inv. č. 301/3/1-301/7/1. Správa B. Reicina predsedníctvu vlády z 13. februára 1946.

ky ZNB, a to krajská správa, obvodné veliteľstvo Praha II, okresné veliteľstvo v Jílovom, pod ktoré lokalita patrila, ako aj stanica ZNB v Štěchoviciach.¹⁵

Podstatne podrobnejšiu správu než OBZ o tom, čo sa dialo 11. a 12. februára 1946 v Štěchoviciach priniesol náčelník okresného veliteľstva ZNB v Jílovom kpt. Oldřich Blažek, tiež 13. februára 1946. Krajskému veliteľstvu ZNB opakoval informácie o príchode americkej skupiny a identický bol aj popis otvorenej štoly s výbušninami. Najviac priestoru sa v správe venovalo opisu sledovania Američanov a výpovediam náhodných svedkov z radov domácich obyvateľov. Prvým pozorovateľom skupiny, z podnetu veliteľa stanice ZNB v Hradišsku, boli dvaja príslušníci ZNB – Karel Lédl a František Loskot. Keď sa chceli k štole priblížiť, Američania im to nedovolili. Hliadka ich legitimovala, preukázali sa povolením na 14-dňový pobyt v ČSR. Obaja sa vrátili z hliadky o polnoci. Nasledujúci deň ráno o tom informoval veliteľ stanice ZNB zástupcu posádkového veliteľa útvaru č. 4606 npor. žen. Bohdana Kočvaru. Ten obhliadol miesto činu, legitimoval cudziu skupinu a nariadil ďalšie pozorovanie vojakom Vojtěchom Mandlíkom. Mandlík hlásil Kočvarovi, že skupina presúva po svahu debny s materiálom. To Kočvara ihneď oznámil telefonicky spravodajskému oddeleniu v Prahe (Hlavná správa OBZ) a žiadal zistiť, či majú cudzinci na takúto činnosť povolenie.¹⁶ Odpoveď nedostal. Po odchode Američanov urobil Kočvara prieskum štoly, ktorá bola plná výbušnín, nášlappných a nájazdných mín, ekrazitu a iných trhavín. Po dohode s ním dal veliteľ okresného oddelenia ZNB v Jílovom Blažek zadebniť vchod do štoly. Z radov civilných svedkov udalosti správa uvádzala troch: Josef Zajíček cestou lesom videl, ako skupina ľudí vyťahuje ťažké debny pomocou prenosného žeriavu a ukladá ich na korby automobilov. Jedna sa pri tom rozsypala a vypadli z nej balíky listinného materiálu. To potvrdil aj Jaroslav Novák, žiak miestnej školy. Tretím informátorom bol Antonín Vocátka, ktorý 11. februára počul, ako si Američania zahovárajú nocľah v Štěchoviciach. Keď sa dozvedel, že v lese oproti priehrade kopú, nadobudol podozrenie, že chcú priehradu zničiť a ohlásil to na stanici ZNB v Štěchoviciach. Podľa Blažekovej správy zodpovednosť za to, že Američania neboli zadržaní nesú vojenské útvary, ktorým telefonovali, aby preverili, či je činnosť skupiny legálna. V dodatku k správe Blažek ešte uviedol, že v noci z 11. na 12. februára nocovalo 5 Američanov v štěchovickom hostinci „U koruny“, pričom sa pri ubytovaní legitimovali povolením na prechod hraníc do ČSR a z ČSR.¹⁷ Majiteľ hostinca Rudolf Vrňák troch z nich 13. februára identifikoval v Prahe v hoteli Alcron. Išlo o Richardsa, Fultona a Urquarta.

Novú správu o ilegálnej americkej akcii na území Československa podal z rozkazu náčelníka Hlavného štábu MNO opäť Reicin. Bola napísaná po zatknutí uvedenej americkej trojice a po ich predbežnom vypočutí. Richards, Fulton a Urquart spolu s ostatnými prišli do ČSR 10. februára cez hraničný prechod v Rozvadove. Mali platné cestovné pasy a povolenie na prekročenie hraníc, ktoré im vystavil styčný dôstojník československej vojenskej misie v Regensburgu na služobné účely. Mali aj cestovný rozkaz, ktorý vystavil USFET, ktorý hovoril o dvojakom účele cesty: eskorte nemeckého vojenského zajatca a vykonaní zvlášť-

15 NAČR, f. MNB, 7-8, č. šk. 62, Štěchovice

16 Kočvarovu telefonickú informáciu na Hlavnú správu OBZ potvrdzovali dva protokoly. Prvý bol z výpovede pracovníka Hlavnej správy OBZ ppor. Arnošta Steinera z 15. februára 1946, ktorý s Kočvarom telefonoval a ktorého tiež Kočvara žiadal, aby sa na miesto dostavil pracovník OBZ. Steiner sa okamžite spojil telefonicky s kpt. Josefom Munzarom z 1. oblasti Oblastnej správy OBZ a informoval ho o telefonáte Kočvaru. Druhý protokol príjem telefonátu potvrdzuje, je spísaný 16. februára s Munzarom. Ten nechal správu na stole svojho šéfa kpt. Veverku, s ktorým sa v ten deň už nestretol. Na druhý deň správa na stole Veverku už nebola, preto predpokladal, že ju čítal. In: NAČR, f. MNB, 7-8, č. šk. 62, Štěchovice.

17 AMV ČR, f. B 1 – Krajská správa ZNB Praha, inv. j. 186.

nej úlohy. Výprava bola ozbrojená, v hoteli Alcron nevyplnili hotelové prihlášky, lebo sa za všetkých zaručil americký vicekonzul v Prahe John King Quiney. Dôkazom starostlivého plánovania a príprav tejto výpravy bolo podľa Reicina i to, že mali so sebou aj špeciálne prístroje (detektor kovov, automobil s prenosným navijakom, špeciálny fotoaparát s bleskom, meracie prístroje, ženijné náradie). Zneškodnili komplikovaný systém náloží, časť prespala v hostinci, časť hliadkovala pri štole. Nasledujúci deň debny vytiahli, naložili a odišli. Správa obsahovala aj prvé výpovede zadržaných. Phillip J. Urquart uviedol, že prišiel do Prahy na návštevu historických pamiatok a bez prítomnosti amerického vojenského atašé odmietol viac povedať. Taylor R. Fulton bol konkrétnejší: z Frankfurtu vyrazili 7. februára do Norimbergu, odtiaľ 10. februára do Prahy, ubytovali sa v Alcrone, celú skupinu mal na starosti spravodajský dôstojník G-2 npor. Owen. O akcii má zakázané rozprávať, no bol rozhodnutý povedať pravdu, ak na to dostane súhlas od amerického vojenského úradu. Kpt. Stephen Richards vo výpovedi uviedol, že vo Frankfurte dostal od USFET rozkaz, aby sa ako odborník na trhavy zúčastnil tajného poslania v ČSR. V Norimbergu sa k skupine pridal Owen so zajatcom Achenbachom. Achenbach ukázal miesto, kde sa nachádza štola, odkopali zeminu a vypáčili dvere. Vo vnútri boli zamínované debny, odstavil nálože a naložili tovar. Pred príchodom amerického vojenského atašé odmietol viac povedať. V závere správy Reicin uviedol, že zo zistených okolností vyplýva, že na akciu dali pokyn najvyššie miesta USFET a že „*ide o hrubé porušenie suverénnych práv v Československu a o ukradnutie dôležitého štátneho majetku, uskutočnené spôsobom pripomínajúcim neblahé metódy Gestapa*“, a preto navrhuje, aby československá vláda dôrazne požiadala o vysvetlenie akcie, o satisfakciu a o navrátenie všetkého odvezeného materiálu v čo najkratšej dobe.¹⁸

Konštatovanie, že za celou akciou je USFET potvrdil 13. februára v noci aj plk. Bohumil Kokrda z Hlavného štábu MNO, ktorý z poverenia svojho náčelnika div. gen. Bohumila Bočeka rokoval s pplk. Taylorom, leteckým a v tom čase aj zastupujúcim vojenským atašé v Prahe. Taylor, v spoločnosti americkej novinárky Marcie Dawenport, bol v hoteli Esplanade. Akciu v Štěchoviciach označil za trápnu a uviedol, že vie o nej len to, čo mu povedal asistent kpt. Richard Johnson. (Johnson sa 13. februára spolu s dôstojníkom OBZ zúčastnil obhliadky okolia štoly.) Taylor nepochyboval, že za všetkým je USFET, a že to môže vážne poškodiť dosiaľ veľmi dobré vzťahy medzi československými úradmi a veľvyslanectvom. Navrhol, že nasledujúci deň odcestuje do Frankfurtu, aby sa vec vyjasnila. V tom zmysle už veľvyslanec informoval Washington. Kokrda v správe uviedol, že Taylor chce vec urovnať tam, kde podľa doterajšieho vyšetrovania vznikla a bola pripravená, a odkiaľ bola tiež riadená, t.j. na USFET.¹⁹

Ďalším krokom vyšetrovacích orgánov ČSR bola snaha zabrániť úniku zvyšku komanda s materiálom za hranice štátu. Prvý rozkaz na uzatvorenie štátnych hraníc vydal Hlavný štáb MNO až 13. februára o 14.00 hod. (rozkaz č. 407/dôv-1946). Uvádžalo sa v ňom, že v tento deň ráno odišlo z Prahy 8 vojenských automobilov – 6 nákladných Studebackrov, z nich jeden s prívesom na benzín, jeden malý nákladný Jeep, jeden osobný Jeep – s príslušníkmi americkej armády smerom do Bavorska alebo Rakúska. Rozkaz nariaďoval ihneď uzavrieť všetky cesty pred štátnou hranicou a zadržať každé vojenské nákladné auto s americkými príslušníkmi. Zadržanie sa malo hlásiť Hlavnému štábu MNO, priamo škpt. Karlovi Vašovi, ktorý mal zariadiť vyslanie vojenskej komisie s americkým vojenským atašé na

18 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. šk. 24. Správa B. Reicina z 13. februára 1946.

19 AMZV ČR, tamže. Záznam o úradnom rokovaní s pplk. Taylorom 15. februára 1946 o 23.30 hod v hoteli Esplanade.

miesto zadržania. Do príchodu tejto komisie nesmie byť auto ani posádka prepustená bez ohľadu na preukazy, ktorými sa budú preukazovať. „Uzavretie ciest vykonajte v najkratšom možnom čase príslušníkmi ZNB a finančnej stráže a vyžiadajte si ihneď posilu najbližšej vojenskej posádky. Potrvá do odvolania.“²⁰ Ako ukázali ďalšie správy OBZ, adresované predsedníctvu vlády ČSR, československé vyšetrovacie orgány sa naďalej mylne domnievali, že listinný materiál vykopaný v Štěchoviciach je stále niekde na území Československa.²¹

Do situácie, pre Československo nepriaznivej, vstúpila aj československá diplomacia. Ministerstvo zahraničných vecí v nóte č. 28.135/II.-4/46, adresovanej veľvyslanectvu USA v Prahe, zopakovalo známe fakty o vykopaní a odvoze dební nezisteného obsahu. Nakolko išlo o porušenie československej štátnej zvrchovanosti, ministerstvo zahraničných vecí vyslovilo požiadavku a očakávanie, že odvezený materiál bude vrátený.²² Uvedená československá nóta ukázala niekoľko skutočností: Československo stále nevedelo, čo obsahovali odvezené debny, resp. aké písomnosti sa v nich nachádzali. Zároveň nóta potvrdila istú bezmocnosť československých orgánov. Keďže americká strana oficiálne na nótu nereagovala, nasledovala 21. februára 1946 nová, ktorá už svojím tónom i obsahom zachádzala za rámec zdvorilostnej diplomatickej korešpondencie. V podstate sa v nej označili za „spoluvinníkov“, resp. spoluaktérov aj niektorí členovia veľvyslanectva. Nóta navyše tvrdila, že dokumenty sú podľa doterajšieho vyšetrovania stále v ČSR, opakovala porušenie československej suverenity a vyjadrila dôrazný protest so žiadosťou o navrátenie odvezených vecí.²³

20 NAČR, f. MNB, 7-8, č. š. 62, Rozkaz č. 407.

21 Reicinova správa zo 16. februára uvádzala, že záležitosť je závažnejšia o to, že pri vyšetrovaní sa našli na mieste činu pečate s nápisom „Der Deutsche Staatsminister für Böhmen und Mähren“, ako aj iné s českým protektorátnym znakom, čo dokazuje, že ide o dokumenty, ktoré patria výlučne Československu a ich odvezením bola republike spôsobená nenahraditeľná strata. Kompetentné americké miesta žiadali znova dôrazne požiadať o navrátenie dokumentov v čo najkratšom čase.

Druhá Reicinova správa z 18. februára 1946 opakovala známe okolnosti prípadu. Zároveň sa v nej predpokladalo, že materiál je stále na území ČSR a za miesto jeho úkrytu označila americké zastupiteľské úrady v Prahe. Tento názor opieral Reicin o výpoveď Richardsa, ktorý to nepopieral a ktorý chcel hovoriť len za prítomnosti amerického vojenského atašé. Reicin opakoval v tejto správe tiež známu skutočnosť o nájdených pečatiach v okolí štoly, preto to patrí Československu. In: AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. š. 24. Správa č. m. 50756-1B-taj-1946 zo 16. februára 1946 a č. m. 50787-1B-taj-1946 z 18. februára 1946.

22 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. š. 24. Nóta československého ministerstva zahraničných vecí č. 28.135/II.-4/46. Text nóty je nasledovný: „Ministerstvo zahraničných vecí má česť obrátiť sa na veľvyslanectvo Spojených štátov amerických v tejto veci: Dňa 11. februára 1946 prišlo okolo poludnia do priestoru v blízkosti leša zvaného Dušno, východne od priehrady v Štěchoviciach, osem amerických nákladných aut s oddielom amerických dôstojníkov a vojakov. Títo uzavreli celý priestor hliadkami, aby zabránili prístupu miestnemu obyvateľstvu a bezpečnostným alebo vojenským orgánom a dali sa v blízkosti priehrady hľbit štoly a manipulovať s výbušnínami. Vystrelili dokonca na československého vojaka, ktorý sa k uzavretému priestoru priblížil. Bolo zistené, že žiadny československý orgán nebol požiadaný o udelenie povolenia nutného k zmienenej podniku. Na výzvu, aby sa legitímne uviedli účel svojej činnosti na onom mieste, vojaci odpovedali, že povolenie majú, že však dôvody svojej činnosti, ktoré vraj sú povahy tajnej, prezradiť nemôžu. Treba zdôrazniť, že v štole boli nakoniec zanechané všetky výbušniny bez zaistenia vchodu k štole, čím boli ohrozené ľudské životy. Celá americká skupina odišla 12. februára smerom k Prahe a odviezla so sebou niekoľko dební nezisteného obsahu. Ministerstvo zahraničných vecí, upozorňujúc veľvyslanectvo Spojených štátov na popísaný prípad, nemôže nevyjadriť svoje počudovanie nad týmto postupom príslušníkov americkej armády. Taký postup zrejme predstavuje jasné porušenie československej štátnej zvrchovanosti a ministerstvo preto žiada, aby veľvyslanectvo urobilo prípad predmetom zvlášť podrobného šetrenia a oznámilo mu čo najskôr jeho výsledok. Ministerstvo zahraničných vecí tiež očakáva, že odvezený materiál bude vrátený.“

23 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. š. 24. Nóta československého ministerstva zahraničných vecí z 21. februára 1946. Text nóty je nasledovný: „Dodatkom k nóte č. 28.135 zo dňa 15. februára t.r. oznamuje ministerstvo zahraničných vecí, že po odoslaní tejto nóty sa dostal československým úradom do rúk obsiahly materiál, v ktorého svetle sa postup príslušníkov americkej armády javí ako podnik premyslený a starostlivo do všetkých podrobností pripravený. Zámernosť celého podniku je jasná nielen z okolností, za ktorých výprava uskutočnila svoje poslanie, dokonalou organizačnou a technickou prípravou počínajúc, ale je jasná i priamo z výpovedí účast-

Na druhú Masarykovu nótu americká strana už reagovala. Veľvyslanec Steinhardt ho po získaní inštrukcie z Washingtonu navštívil 23. februára. Vyslovil hlboké poľutovanie vlády USA nad nemilým incidentom v Štěchoviciach a nad nedorozumeniami, ktoré by z neho mohli vzniknúť. Akcia bola podniknutá bez vedomia vlády USA a plné vysvetlenie poskytnú vojenské úrady USA šéfovi československej vojenskej misie v Berlíne gen. Palečkovi. Tieto úrady už vydali inštrukcie, aby boli dokumenty vrátené. USA hľadali tajné dokumenty zakopané nacistami, obsah nájdených dokumentov predtým nepoznali.²⁴ O dva dni prebehol takmer identický rozhovor Steinhardta s Benešom, v ktorom odznelo, že vláda USA a Štátny department nemajú s týmto činom nič spoločné.²⁵ Postup veľvyslanca Steinhardta bol plne v súlade s inštrukciou Štátneho departmentu a Ministerstva vojny USA. Československé MZV informovalo telegramom vyslanca Palečka do Berlína, aby odcestoval do Frankfurtu a v súčinnosti s orgánmi USFET zabezpečil dopravu dokumentov do Prahy. Zároveň mal prehlásiť, že „ospravedlnením sa a vrátením všetkého odvezeného materiálu považujeme prípad za ukončený.“²⁶ Nasledujúci deň Paleček centrálu ministerstva v Prahe v telegrame č. 664/B/46 informoval, že súhlas amerických vojenských úradov s odvozom štěchovického materiálu dostal a že odchádza do Frankfurtu. V ďalšej depeši č. 684/B/46 z 1. marca 1946 oznamoval, že vo Frankfurte ho očakával náčelník spravodajského odboru G-2 gen. Edwin L. Siebert, s ktorým i za účasti gen. Koeniga, novovymenovaného vojenského pridelenca USA v Nemecku, rokoval o samotnom akte prevzatia a prevozu dokumentov. Siebert s Koenigom najprv predložili Palečkovi fotografický materiál o priebehu prác v Štěchoviciach, potom vypracovali spoločné komuniké. Gen. Paleček prevzal materiál uložený v 32 otvorených debniach. Siebert prehlásil, že z dokumentov nič nevzali. Podľa amerických zoznamov debny obsahovali archív prezidenta Beneša od roku 1920, korešpondenciu a tajný archív K. H. Franka, spisy Gestapa, protektorátne spisy o činnosti SS, charakteristiky českých osôb, inventáre českých korunovačných klenotov a českých zámkov. Bolo tiež dohodnuté, že debny budú odvezené na troch nákladných automobiloch s vojenským sprievodom americkej armády, s predpokladaným príchodom do Prahy 2. marca 1946. Siebert Palečkovi ešte oznámil, že dôvodom pre štěchovickú akciu bolo hľadanie dokumentov o spojení nacistov s Argentínou a Himmlerovho archívu.²⁷

Prevzatie dokumentov v Dokumentačnom kontrolnom centre odboru G-2, ktoré sídlilo

níkov podniku, ktorí boli podrobení výsluchu. Prevedenie úlohy americkej vojenskej skupiny potom bolo uľahčené spolupôsobením niektorých členov amerického zastupiteľstva v Prahe, ktorí v určitých situáciách zasahovali využívajúc dôvery československých orgánov a československej verejnosti k americkému veľvyslanectvu tak, že pobyt americkej vojenskej skupiny na území ČSR bol považovaný za nezávadný. Čo sa týka odvezeného materiálu, tu podľa doterajšieho stavu vyšetrovania možno mať za to, že sa tento materiál nachádza v Československu, ba je možné označiť i miesto, kde sa nachádza. Podľa výsledkov doterajšieho vyšetrovania bolo účastníkom od samého začiatku úplne jasné, že sa jedná o porušenie suverenity Československa. Účastníci mali svoje poslanie na našom území previesť do konca i za cenu konfliktu s československými úradmi, neváhajúc ak to bude potrebné, použiť i zbrane proti československým občanom, ktorí sa im nejako postavia do cesty. Československá vláda preto cíti, že musí vzniesť dôrazný protest proti tak vážnemu porušeniu československej štátnej zvrchovanosti a súčasne žiada, aby odvezené veci boli čo najskôr vrátené a československej vláde dané náležité zadosťučinenie. Ministerstvo zahraničných vecí používa túto príležitosť, aby ubezpečilo veľvyslanectvo Spojených štátov amerických o svojej najhlbšej úcte.“

24 *Zemědělské noviny*, 26. februára 1946, Správa ČTK z 23. februára 1946.

25 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. šk. 24, č. 525/46. Informácia šéfa kancelárie prezidenta republiky Jaromíra Smutného pre ministra zahraničných vecí J. Masaryka z 26. februára 1946.

26 AMZV ČR, t. TOO-USA 1945-1955, č. šk. 24. Telegram ministerstva zahraničných vecí č. 657/B/46 vyslancovi Palečkovi z 25. februára 1946.

27 AMZV ČR, t. TOO-USA 1945-1955, č. šk. 24. Telegram vyslanca Palečka ministerstvu zahraničných vecí č. 684/B/46 z 1. marca 1946.

v priestoroch fabriky I.G. Farben, sa uskutočnilo 27. a 28. februára 1946. Za československú stranu riadil akt prevzatia Ing. Karel Staller, šéf československej reštitučnej misie v Hoechste pri Frankfurte. Staller vo svojej správe uviedol, že debny boli uložené v troch miestnostiach. Balenie dokumentov na americkej strane riadil z poverenia plk. Spiegela npor. Owen, ktorý sa pôvodne zúčastnil akcie „Ukryté dokumenty“. Premočený materiál sušili a balili do dební, ktoré zapečatili pečatou československej reštitučnej misie. Staller v správe konštatoval zaujímavý fakt: zatiaľ čo americkí spravodajskí pracovníci Spiegel a Owen ubezpečovali československú stranu, že táto akcia bola jediným spôsobom, ako pre ČSR zachrániť tieto dôležité dokumenty, vyzdvihovali úspešný priebeh akcie a zdôrazňovali odvahu skupiny i zručnosť kpt. Richardsa, generáli Charles Koenig a Edwin Siebert neprejavovali zvláštny súhlas s týmto výkladom, a bolo evidentné, že celý prípad chceli mať čo najskôr za sebou. A to najmä v dôsledku inštrukcie z Washingtonu. Staller v správe ďalej uviedol, že sa snažil dopátrať odpovedí na tri otázky: aký bol dôvod akcie, čo Američania hľadali a čo z dební vzali alebo odfotografovali. Potvrdil stanovisko americkej strany, že popud k akcii dala výpoveď Achenbacha, ktorý tiež nevedel, čo je v debniach ukryté. Odbor G-2 sa snažil zmocniť sa obsahu dební i za cenu nebezpečnej a politicky beztaktnej akcie. Hľadali však iné, než našli. Staller predpokladal, že hľadali záznamy o nedokončených atómových výskumoch alebo údaje o nemeckej špionážnej sieti v USA a v ZSSR. Podľa neho vrátili všetko, nevedel však určiť, čo odfotografovali. Američania si vraj boli vedomí, že „*nám vracajú materiály neobyčajnej dôležitosti, ktoré uľahčia pátranie našej bezpečnostnej služby po zradcoch, udavačoch a že prinesú objasnenie mnohých vnútropolitických problémov, vzniknutých v priebehu okupácie*“.²⁸

Scenár odovzdania a prevozu dokumentov bol vopred starostlivo pripravený a aj dodržaný. Americká kolóna prišla na pražský Hrad krátko po šestnástej hodine. Šéfa kolóny (kamión, Jeep, tri nákladné autá zn. General Motors, limuzína zn. Dodge, šesťvalcová Tatra s bielymi pruhmi a nápisom Military Police) gen. Koeniga sprevádzali dôstojníci spravodajského odboru G-2, legačný radca amerického veľvyslanectva v Prahe John Bruins, ozbrojení americkí vojaci, československý styčný dôstojník pplk. Ing. Staller a dôstojník Hlavného štábu MNO. Československú „uvítaciu“ skupinu viedol kancelár Jaromír Smutný, jej členov tvorili za MNO škpt. gen. št. Josef Mírovský, kpt. Josef Hašek a kpt. Miroslav Kňourek. Prítomní boli aj zástupcovia ministerstva zahraničných vecí a ministerstva vnútra. Zamestnanci Hradu odnášali debny s dokumentmi cez služobný vchod Vladislavského sálu do miestnosti na prvom poschodí. Koenig sa Smutnému zaručil čestným slovom, že zo spisového materiálu nebolo nič odcudzené. Smutný prisľúbil prepustiť troch zadržaných členov skupiny operácie „Ukryté dokumenty“ nasledujúci deň.²⁹

Totožnosť privezených dební najprv na Hrade overovali vojaci Josef Zajíček a Vojtěch Mandlík, ktorí pôvodne pozorovali Američanov pri ich vyberaní zo štoly a pri ich nakladaní 12. februára 1946 v Štěchoviciach. Zároveň boli na Hrad prevezení z väznice na Pan-

28 NAČR, f. ÚPV-T 1946-1953, inv. Č. 301/3/1-301/7/1. Pplk. v zál. Ing. Karel Staller k svojej správe z 2. marca 1946 priložil zaujímavý doložku: „*Som si vedomý, že môj náhodný služobný styk s dôvernými aktmi Gestapa pri balení dební vo Frankfurte by mohol vyvolať domnienku, či som nepoužil tejto príležitosti k akémukoľvek osobnému záujmu. Preto na priamu otázku v tomto smere prehlasujem: 1. Ani jeden lístok som z dokumentov neodstránil a vynaložil som všetko aby sa úplný archív dostal čo najrýchlejšie do Prahy. 2. Hoci je pravdepodobné, že spisy obsahujú tiež dokumenty o prezrazení mojich stykov s podzemím zradcom Ryšánkom, neurobil som jediný pokus, aby som sa s obsahom dokumentov o sebe alebo o svojich známych zoznámil. Toto prehlasujem na svoju dôstojnícku česť.*“

29 NAČR, f. ÚPV-T 1946-1953, inv. č. 301/3/1-301/7/1. Úradný záznam kpt. Josefa Haška z 3. marca 1946.

kráci traja zadržaní Američania na posledný výsluch. Boli prekvapení, že materiál je naspäť v Československu. Zhodne vypovedali, že ide o štěchovické debny. Richards znovu opísal svoju pyrotechnickú prácu, no odmietol uviesť, kto bol v čiernom osobnom automobile, ktoré nepatrilo k výprave a ktoré sprevádzalo komando pri odchode zo Štěchovic. Ochotne však objasnil spiatočnú cestu výpravy, ktorá sa rozdelila na tri sledy: Štěchovice, Alcron, nákladné automobily s debnami. V Štěchoviciach zostal Richards s Fultonom a Urquartom. V Alcrone nocoval npor. Owen, šofér a jeden Francúz. Ostatní, aj s Achenbachom v nákladných automobiloch, za vedenia čierneho pražského osobného auta (predpokladal, že v ňom bol niekto z úradu vojenského atašé), mierili nonstop k hraničnému prechodu Rozvadov. Hranice prešli v skorých ranných hodinách 13. februára 1946. V ten istý deň opustila Owenova skupina Alcron a jej miesto zaujali Richards s Fultonom a Urquartom, ktorí boli v ten večer československými bezpečnostnými orgánmi zadržaní.³⁰

Operácia „Hidden Documents“, resp. prípad „Štěchovice“ z februára 1946 ukázal niekoľko skutočností. V prvom rade poukázal na nekoordinovaný postup zainteresovaných československých orgánov – ministerstva vnútra a ministerstva národnej obrany – ako aj na nedostatky v spolupráci ich zložiek na rôznych stupňoch. Do hry vstupoval aj ľudský faktor, resp. osobnostné kvality a črty zainteresovaných príslušníkov ZNB, armády, či vnútorné konflikty a súperenie v rámci OBZ, ako aj izolácia činnosti, resp. vzájomná neinformovanosť všetkých bezpečnostných zložiek štátu. Zlyhalo preto predovšetkým ministerstvo vnútra a OBZ na MNO. Došlo k trestuhodnému zanedbaniu služobných povinností niektorých jednotlivcov v miestnych, oblastných a okresných úrovniach, ako aj priamo v centrále OBZ. Ak by celá reťaz ihneď informovaných spravodajských orgánov ZNB, vojska a politického spravodajstva (OBZ) aktívne zakročila, nie však neplodným pozorovaním, ale zaistením osôb, prehliadkami či výsluchmi, nemusela byť americká operácia úspešná.³¹ Štěchovická československá blamáž poukázala na ďalší fakt, a to na nedostatočnú ochranu hraníc. Všeobecne možno konštatovať, že uskutočnenie cudzieho spravodajského zásahu vo vnútrozemí, za pasívnej asistencie československých spravodajských a bezpečnostných orgánov, bolo odrazom kombinácie dvoch faktorov: kvalitnej spravodajskej služby USA v Európe po vojne a chaotickej a zdecimovanej (organizačne i personálne) jej československého protipólu.

Vrátením dební s dokumentmi sa prípad „Štěchovice“ v Československu, samozrejme, neskončil. Pokračoval na československej parlamentnej pôde, na pôde zainteresovaných ministerstiev, ako aj v dimenzii československo-amerických vzťahov.

Interpelácia poslancov Dočasného Národného zhromaždenia Dr. Vladimíra Krajínu a Dr. Gustava Loubala, pod ktorú sa podpísalo ďalších 23 zákonodarcov (medzi nimi aj Dr. Vladimír Klecanda či Dr. Milada Horáková), adresovaná ministrovi národnej obrany vo veci porušenia československej zvrchovanosti pri Štěchoviciach, sa objavila už v čase, keď dokumenty skúmali analytici odboru G-2 vo Frankfurte, 28. februára 1946. Uvádza sa v nej, že československá verejnosť bola informovaná o tom, ako skupina amerických dôstojníkov, poddôstojníkov a vojakov porušila československú zvrchovanosť, keď sa pri Štěchoviciach bez vedomia našej vlády zmocnila dôležitých československých dokumentov a odviezla ich do amerického okupačného pásma. Autori interpelácie odsúdili toto porušenie zvrchovanosti a súhlasili s tým, že vláda žiada diplomatickou cestou vrátenie odvezeného materiálu. Zároveň položili ministrovi národnej obrany tri otázky:

30 NAČR, f. ÚPV-T 1946-1953, inv. č. 301/3/1-301/7/1. Úradný záznam z výsluchu 2. marca 1946.

31 AMV ČR, f. B 7/2 Okresná správa ZNB – Benešov, inv. j. 20, č. m. 181-24/2-46.

1. Prečo sa dotýčny materiál nedostal včas do bezpečia, keď je známe, že OBZ pri MNO už dlhšiu dobu vedelo o ňom a o jeho uložení.

2. Prečo nebolo možné vojenskými hliadkami zaistiť miesto uloženia tohto dôležitého spravodajského materiálu, aby ho nemohli nepovolané osoby odcudzit' či zničiť, keď azda bolo v zime nebezpečné previesť jeho vykopanie.

3. Ako je možné, že OBZ pri MNO sa ani za viac než dva dni nedozvedelo, čo sa deje asi 50 kilometrov od Prahy a čo vlastne znamená vniknutie skupiny armády cudzieho štátu na územie našej štátnej zvrchovanosti.³²

Odpoveď na interpeláciu pripravilo MNO pre svojho ministra Ludvíka Svobodu 26. apríla 1946. K prvej otázke konštatovalo, že vojenským spravodajským orgánom nebolo známe, že nemecká branná moc uschovala nejaké doklady pri Štěchoviciach. Nemohli to vedieť, lebo Nemci držali uloženie dokladov v tajnosti, čoho dôkazom bolo to, že o tom nevedel nik v okolí Štěchovic a aj americká armáda sa to dozvedela len od zajatca SS. Tu na margo uvedeného treba poznamenať, že v odpovedi na túto otázku sa „taktne“ pomlčalo o francúzskych nótach z 13. októbra 1945 a z 18. januára 1946. Čiže, československé úrady informáciu o zakopaných dokumentoch mali, avšak nekonali. Rovnako tak nevedeli, o aké dokumenty ide.

Odpoveď ministra národnej obrany na druhú otázku bola krátka – spravodajské orgány nevedeli nič o uschovaní tohto materiálu, nemohli ho preto dať zaistiť vojenskými hliadkami. Je potrebné zopakovať, že spravodajské orgány o materiále vedeli, informácie však nepreverili, resp. nekonali.

Najrozsiahlejšia, avšak vyhýbavá, bola odpoveď na tretiu otázku. MNO v nej odmietlo tvrdenie, že vojenské spravodajské orgány sa dozvedeli o prípade v Štěchoviciach až za viac než dva dni. Tiež ich vraj nemožno viniť, že by im nebolo známe, čo znamená vniknutie skupiny cudzej armády na územie československej štátnej zvrchovanosti. Pri prekročení hraníc americkou vojenskou skupinou nemohli vojenské spravodajské orgány zakročiť, pretože v období mieru nie sú zodpovedné a ani sa nezúčastňujú pri kontrole osôb a ich osobných preukazov pri prekročení hraníc. Ak by sa toho aj zúčastňovali, nemohli by zakročiť a zamedziť im prístup na československé územie, lebo išlo o príslušníkov brannej moci spojeneckej veľmoci v uniformách spojeneckej armády a vybavených pravými osobnými dokladmi, predstierajúcimi nevinný účel návštevy. Na základe tohto predstieranja a zistenia pravosti osobných dokladov u všetkých členov skupiny boli títo príslušníci podľa dokladov vydaných veliteľstvom amerických armád v Európe i dokladov vydaných príslušnými československými zahraničnými orgánmi oprávnení na prekročenie hraníc a na štrnásťdňový pobyt v Prahe a okolí. Miestne bezpečnostné orgány v okolí miesta činu nemohli nedôverovať príslušníkom spojeneckej armády, keď sa presvedčili o pravosti ich dokladov. V odpovedi na tretiu otázku interpelácie sa tiež dodáva, že keď sa americkí vojaci stali druhý deň nápadní, boli vyzvaní aby sa legitimovali a ich doklady boli vyhodnotené za správne. Potom, keď sa na sklonku dňa stali členovia výpravy podozriví, a keď nikoho nepustili na miesto činu, vyhodnotili práve vojenské spravodajské orgány ihneď skutočnosť tak, že zvrchovanosť bola porušená a podali v tom zmysle správu predsedníctva vlády žiadajúc o okamžitý diplomatický zákrok, čím sa tiež zaslúžili o vrátenie dokumentov.³³ Tento skresľujúci, resp. ali-

32 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. kart. 24. Tlač č. 231.

33 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. kart. 24. Odpoveď ministra národnej obrany na interpeláciu poslancov Dr. Krajínu a Dr. Loubala vo veci porušenia československej zvrchovanosti pri Štěchoviciach z 26. apríla 1946.

bistický dokument však MNO poslancom v tomto znení nepredložilo. Vyžiadalo si k nemu 3. mája 1946 od ministerstva zahraničných vecí rezortné stanovisko. Odpoveď ministerstva zahraničia z 20. mája 1946 bola zmesou opatrnosti, servilnosti a obáv z neprimeranej americkej reakcie. ČSR mala totiž v tomto čase eminentný záujem o získanie a čerpanie v úvo-de spomínaných amerických úverov, surovín i tovarov, o podpísanie novej obchodnej do-hody s klauzulou „doložky najvyšších výhod“. Ďalším faktorom bola príprava riešenia me-dzinárodnopolitických otázok povojnového usporiadania Európy a pod. Podľa pripomie-nok MZV bolo nesporné, že štěchovický prípad bol hrubým zásahom amerických vojens-kých kruhov do suverénnych práv ČSR, avšak americká vláda vyslovila úprimné poľutova-nie a zmocnila svojho diplomatického zástupcu v Prahe, aby sa za tento prípad na prísluš-ných vedúcich miestach riadne ospravedlnil. Minister zahraničných vecí potom v mene vlá-dy a aj v súlade s jej poverením, vyhlásil incident za skončený. MZV žiadalo, aby MNO malo na pamäti, že sa v tejto dobe pripravovali mierové zmluvy, v ktorých išlo o riešenie otázok, ktoré majú pre Československo priam životný význam. Bolo najvyšším záujmom Českoslo-venska, aby americká vláda i verejná mienka neboli pokiaľ možno ničím popudené, preto-že stanovisko USA bude mať rozhodujúci význam pre splnenie požiadaviek a pre rešpekto-vanie záujmov ČSR. Keďže zaslaný návrh odpovede MNO na interpeláciu sa podľa názoru MZV mohol Spojených štátov dotknúť, odporučilo ministerstvo zahraničných vecí, aby bo-la odpoveď preštylizovaná tak, aby z jej znenia jasne vychádzalo najavo, že v danom prípade išlo čisto a výlučne o prechmat vojenských miest, o čom vláda USA predtým nevedela a na-opak, potom urobila všetko pre nápravu a vyslovila nad tým svoje poľutovanie.³⁴ Postoj rez-ortu Jana Masaryka bol na druhej strane v podstate priamy: pre malý incident si ČSR ne-môže dovoliť dať ani len teoretickú príčinu na rozbroj s veľmocou. Názor MZV vzalo MNO na vedomie a jeho pripomienky do odpovede na interpeláciu zapracovalo.³⁵ Berúc do úva-hy spomenuté širšie medzinárodné súvislosti a udalosti, iná možnosť československej strane ani nezostávala, ak nechcela ohroziť svoje národnoštátne potreby a záujmy.

Druhý prípad, ktorý vzišiel z dielne československého zákonodarného zboru ohľadne Štěchovic, nadväzoval na uvedenú poslanceckú interpeláciu a na expozé ministra Masaryka, že vrátením dokumentov pokladá štěchovický prípad za skončený. Jeho autorom bol 8. mar-ca 1946 komunistický poslanec Václav David, budúci československý minister zahranič-ných vecí. Ten na pôde parlamentu obvinil vládu USA, že nevrátila to, čo odviezla. Václav David sa v rozprave zaoberal najmä československým priateľským vzťahom so ZSSR. Uvie-dol, že zatiaľ čo príslušníci Červenej armády stáli na Slovensku mosty a napomáhali rých-lemu obnoveniu dopravy, dozvedela sa verejnosť o operácii americkej skupiny z 10. februá-ra, ktorá pod falošnou zámienkou vydať ČSR nemeckého vojnového zajatca vykopala v lese pri Štěchoviciach debne s dokumentmi a bez povolenia ich odviezla za hranice. Vláda i ve-rejnosť odsúdili tento čin, ktorým USA porušili československú štátnu zvrchovanosť. Inter-pelácia poslancov národných socialistov okolo Dr. Krajínu mala podľa neho vrhnúť nepra-vé svetlo na túto aféru, teda obratným interpelačným manévrom urobiť z americkej aféry aféru československých bezpečnostných zločiek. Pýtal sa, ako mali zakročiť drobní prísluš-níci československého bezpečnostného aparátu, keď sa Američania preukázali dokument-mi z najvyšších spojeneckých miest, ako im mali neveriť prostí ľudia, resp. ako mali pred-pokladať, že ide o mystifikáciu. K obsahu dební sa vyjadril nasledovne: „*je treba povedať,*

34 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. kart. 24. Pripomienky MZV k odpovedi MNO na interpeláciu poslan-cov v prípade Štěchovice z 20. mája 1946, č.j. 76.970/II.-5/46.

35 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. kart. 24. č.j. 721/Pkm/1946.

že obsahujú cenný materiál, ale máme závažné dôvody na domnienku, že je to iný materiál než ten, ktorý bol odvezený zo Štěchovic“, pričom uviedol, že Frankov archív bol odtransportovaný Nemcami na Západ cez Rokycany, Plzeň a Klatovy, že také množstvo výbušnín by Nemci nedávali na torzo za archívu Edvarda Beneša a dodával, že síce „kvitujeme ospravedlnenie americkej vlády za toto nekvalifikovateľné jednanie amerického velenia vo Frankfurte, ale zo svojej strany budeme vec pokladať za skončenú až vtedy, keď sa vyjasní otázka pravého obsahu dební nad všetku pochybnosť.“³⁶ Publikovanie tohto verejného vyjadrenia v *Rudom Práve* nasledujúci deň iba urýchlilo ráznu americkú reakciu. Veľvyslanectvo USA v note 11. marca 1946 zopakovalo Davidovo tvrdenie, že dokumenty vrátené na Hrad boli iné než štěchovické listiny. Uznalo slobodu tlače a výsady a imunity poslancov v demokratických krajinách. Ak bol výrok poslanca Davida správne citovaný, pokračovala nóta veľvyslanectva USA, potom popiera presnosť oficiálneho prehlásenia vlády USA o tejto veci. Žiadalo preto, aby sa zistilo, či je poslanec David schopný podať dôkaz svojho tvrdenia a upozornilo že v prípade nedostatku takého dôkazu očakáva vyslovenie ospravedlnenia.³⁷ Ministerstvo zahraničných vecí v odpovedi z 20. marca 1946 iba oznámilo, že urobilo kroky na vyjasnenie okolností súvisiacich s vyhlásením poslanca Davida. Následne požiadalo Úrad predsedníctva vlády, skôr než meritórne odpovie veľvyslanectvu USA, o oznámenie stanoviska k návrhu, že Davidovi nebolo pravdepodobne známe, že zástupca americkej vlády – odovzdávajúci dokumenty – dal čestné prehlásenie, že sú to tie, ktoré boli odvezené zo Štěchovic.³⁸ Aké bolo ďalšie stanovisko Václava Davida, súdobá tlač a ani dokumenty nehovoria. Stanovisko Úradu predsedníctva vlády bolo totožné s predpokladom ministerstva zahraničných vecí, preto jeho nová nóta veľvyslanectvu USA z 13. apríla 1946 iba zopakovala, že vyhlásenie Václava Davida bolo urobené na základe neúplných informácií, preto ho nemožno pokladať za spochybnenie oficiálneho amerického vyhlásenia. Ministerstvo zahraničia ďalej vyjadriло ľútosť nad tým, že k takej poznámke poslanca vôbec došlo a vyjadriло americkému veľvyslanectvu hlbokú úctu.³⁹ Aj tento prípad okolo vyhlásenia V. Davida potvrdzoval fakt, že československé oficiálne kruhy sa úzkostlivo snažili tmiť všetko čo mohlo narušiť vzťahy s USA. Ak sa aj niečo objavilo, oprávnené alebo neoprávnené, MZV okamžite možný konflikt či rozpor hasilo.

Otázka pravosti vrátených dokumentov bola mimoriadne citlivá. No ak nik v Československu pôvodný obsah uložený v debniach vierohodne nepoznal, resp. nedokázal dokladowať, mal právo tvrdiť, že sa nevrátili v pôvodnom stave? Jediní, ktorí to mohli potvrdiť boli členovia operácie „Hidden Documents“, resp. pracovníci Dokumentačného kontrolného centra na G-2 vo Frankfurte.

Po vrátení dokumentov do Prahy bola v Kancelárii prezidenta republiky vytvorená expertná komisia, ktorá v dňoch 3. – 7. marca 1946 vrátený spisovný materiál skúmala a triedila. Jej členmi boli za súkromný archív prezidenta a za MZV dr. Bohuslav Matouš, za ministerstvo vnútra Ladislav Kadlec a Roman Stehlík, za Hlavný štáb MNO škpt. Josef Mírovský. Počas ich práce boli dokumenty neustále strážené hradnou strážou, v ich neprítomnosti zapečatené, sprístupnené len po príchode a v prítomnosti všetkých. Prevzaté debne

36 *Rudé Právo*, 9. marca 1946, č. 58, Václav David: Jak to bylo ve Štěchovicích?

37 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. kart. 24. Nóta veľvyslanectva USA č. 789 z 11. marca 1946. Uvedená nóta sa nachádza ja v NAČR, f. ÚPV-T 1946-1953, inv. č. 301/3/1-301/7/1.

38 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. kart. 24. Nóta MZV z 20. marca 1946 č. 43.499/46 a NAČR, f. ÚPV-T 1946-1953, inv. č. 301/3/1-301/7/1. Depeša MZV Úradu predsedníctva vlády z 25. marca 1946, č.j. 54.176/II./46.

39 AMZV ČR, f. TOO-USA 1945-1955, č. kart. 24. Nóta MZV z 13. apríla 1946 č. 57.409/46.

boli pôvodné – nemecké, dve boli americké z Frankfurtu (nahrádzali jednu poškodenú pri nakladaní v Štěchoviciach z 12. februára 1946) Pri otvorení dební sa ukázalo, že časť ich obsahu bola poškodená vlhkom. Vo všetkých pôvodných 32 debniach sa nenašli nemecky písané zoznamy, iba v dvoch, 26 a 27, boli všeobecné, po anglicky napísané zoznamy. Zväzky dokumentov boli zabalené v papieri s nemecky písanou signatúrou, zviazané povrazom a zapečatené s úradnou pečaťou s nápisom „*Der Deutsche Staatsminister für Böhmen und Mähren*“, ako aj zväzky bez obalu, zviazané bielym povrazom iného pôvodu. Väčšina materiálu ležala v debniach voľne. Spisový materiál pochádzal z pražského Černínskeho paláca (sídlo ministerstva zahraničných vecí), kde bol uložený pred odvozom do Štěchovic. Išlo o nasledovné fondy:

1. Časť súkromného archívu prezidenta republiky Edvarda Beneša z rokov 1920-1938.
2. Časť archívu Ústredia strany československých národných socialistov do roku 1938.
3. Archív kancelárie štátneho sekretára a neskôr nemeckého štátneho ministra K. H. Franka od marca 1939 do 21. apríla 1945.
4. Časť archívu ríšskeho protektora v Čechách a na Morave z doby Neurathovej a Heydrichovej.
5. Časť súkromného archívu K. H. Franka od roku 1936 do roku 1940.

Časť súkromného archívu Edvarda Beneša pozostávala z materiálov, ktoré zostali v Černínskom paláci uložené i v dobe okupácie, ako aj z materiálu, ktorého sa Nemci zmocnili počas vojny na iných miestach, hlavne v Sezimovom Ústí. Išlo o dokumenty menšej politickej hodnoty alebo o materiál vyslovene nepolitický (zájazdy, upomienkové albumy, rodinné fotografie a pod.).

Časť archívu Ústredia národných socialistov obsahovala dokumenty výkonného výboru a ústredného sekretariátu strany.

Archív štátneho sekretára a neskôr štátneho ministra, spolu s časťou ríšskeho protektora, tvorili väčšinu získaných spisov. Časovo siahali do 21. apríla 1945, pričom dokumenty štátneho sekretára a štátneho ministra boli kompletne. Dokumentov ríšskeho protektora bolo málo. Tieto fondy obsahovali spisovú pozostalosť prezídia, resp. kabinetu úradu a ich význam pre správne a súdne účely bol veľký. Boli tu právne dôkazové spisy a korešpondencia ríšskeho protektora a štátneho ministra s nadriadenými ríšskymi úradmi a ministerstvami, rozkazy, smernice, hlásenia, plány do budúcnosti (vysídlenie Čechov) a pod., ďalej spisy o Háchovi a oboch protektorátnych vládach, o prominentoch vtedajšieho života, o úradníkoch, kultúrnych pracovníkoch, duchovenstve, legionároch a vládnom vojsku a jeho predstaviteľoch, o šlachte, domácom a zahraničnom odboji a pod. Zvlášť dôležité a dôkladné boli záznamy o domácom odboji a zatýkaní, o rozsudkoch, o spojení so zahraničím, o parašutistoch, o terore v protektoráte (Lidice, Ležáky a pod.). Nechýbala tu korešpondencia Franka s Gestapom a s SD (Sicherheitsdienst), t.j. bezpečnostnou službou SS. Ako dôležité sa javili prehľadné správy SD o situácii a náladách obyvateľstva v protektoráte, o robotníctve, o zatýkaní a popravách, o sociálnom a kultúrnom dianí v protektoráte. V týchto správach SD, ktoré podával jej šéf Jacoby, boli uvádzané mená a presné údaje o jednotlivých osobách. Nemenej dôležité boli materiály o rôznych českých pronacistických združeniach a korporáciách, ako boli napr. Vlajka, Zväz pre spoluprácu s Nemcami, Kuratórium pre výchovu mládeže, Liga proti bolševizmu a pod., ako aj české prejavy oddanosti Nemcom ľudí všetkých vrstiev, často spojené s udavačstvom. Ďalšie spisy pojednávali o židovskej otázke v protektoráte, o arizácii podnikov. Ďalej tiež inventáre zabavených umeleckých pamiatok československého kultúrneho dedičstva, zvlášť českej šľachty, správy o finančnom hospodárení a vývoze z protektorátu, o záležitostiach Národnej banky, prevode zlata a pod. Z hospodárskej

oblasti to boli správy o nasadzovaní Čechov pri budovaní vojnového priemyslu. Bola tu tiež korešpondencia s rôznymi vojenskými úradmi v posledných mesiacoch vojny, spisy o stavbe opevnení, o bojových ústupových fázach nemeckej armády v protektoráte. Časť súkromného archívu K. H. Franka nebola rozsiahla, časovo zachytávala predvojnové obdobie.⁴⁰ Všetok materiál bol roztriedený a rozdelený do štyroch skupín: materiál patriaci prezidentovi Benešovi, materiál spadajúci do kompetencie ministerstva vnútra, do kompetencie ministerstva národnej obrany a do kompetencie ministerstva zahraničných vecí.

Na Benešov súkromný archív pripadli z celkového počtu 33 dební len tri, na MNO jeden a pol, na ministerstvo zahraničia len niekoľko zväzkov. Zostatok, okolo 28 dební, pripadol na ministerstvo vnútra. Veľká časť materiálu bola vlhká, potrebovala odborné ošetrenie, aby sa zachovala.⁴¹

Štechovické spisy zostali po inventarizácii v kancelárii prezidenta republiky. Podľa uznesenia vlády z 30. apríla 1946 mali byť, za súhlasu kancelárie, prenesené do archívu ministerstva vnútra na Hrade, uložené do kartónov, roztriedené podľa pôvodných spisových značiek.⁴² Zároveň mali byť zapožičané rezortom či súdom na hlavné pojednávania vo forme fotokópií. Pred odovzdaním dokumentov ministerstvu vnútra boli odčlenené tie, ktoré sa týkali Beneša a národných socialistov. Materiály odovzdané ministerstvu vnútra boli v roku 1951 v rámci jeho delimitácie odovzdané do Archívnej spravodajskej ústredne. Netvorili jeden celok, ale boli rozdelené do troch fondov: č. 109 – Štátny tajomník pri ríšskom protektorovi, č. 110 – Nemecké štátne ministerstvo a č. 114 – Ríšsky protektor. Pri kontrole fondu č. 114 vo februári 1981 sa zistilo, že v 365 kartónoch chýba niekoľko zväzkov, z ktorých niektoré boli odovzdané pre štátnu bezpečnosť NDR a sovietskym bezpečnostným orgánom.

Zaujímavú kapitolu štechovických dokumentov predstavuje ich „slovenská“ dimenzia. Na základe požiadavky dr. Zdeňka Tomana, zástupcu prednostu odboru pre politické spravodajstvo na ministerstve vnútra v Prahe, bolo pre ďalšie jednania pred Národným súdom v Bratislave predložených 11. júna 1946 celkovo 29 zväzkov fotokópií pôvodných spisov štátneho sekretára, neskôr štátneho ministra Karla H. Franka. Išlo o fotokópie spisov, ktoré pojednávali o politickej situácii na Slovensku ku koncu roku 1944, korešpondenciu o pomeroch na Slovensku v októbri 1944, korešpondenciu o obsadení slovenského konzulátu v Prahe v marci 1945 Jánom Holákom, pozvanie K. H. Franka generálnym konzulom T. Ružičkom v Prahe na oslavu slovenského štátneho sviatku 14. marca 1944, spisy o pomeroch v slovenskom papierenskom priemysle, resp. o českom vplyve a snahe docieľiť rozhodujúci nemecký vplyv, správu Emanuela Moravca o ceste jeho manželky na Slovensko v júni 1943 a o jeho ceste k Bodamskému jazeru za synom v apríli 1943, všeobecné správy o situácii na Slovensku v rokoch 1943 a 1944, správy o Zakarpatskej Ukrajine, správy Ing. Waltera Rafelsbergera z Viedne o pomeroch na Slovensku v prvej polovici roku 1944 a z obdobia SNP, zásobovanie nemeckého vojska na Slovensku od 1. apríla 1944, správy o slovenských hospodárskych pomeroch na Slovensku v roku 1943, prehlásenie slovenskej vlády proti paktu ČSR – ZSSR, správy SD od Jacobyho o pomeroch v slovenskej vláde na začiatku roku

40 Pri vyšetrovaní K. H. Frank 14. februára 1946 vo väznici na Pankráci neustále opakoval, že on o uschovaní týchto dokumentov nič nevie, nič nenariadil, nevie o vykopanej štone z 20. apríla 1945 a tvrdil, že ak bolo niečo v Štechoviciach uschované, muselo to byť na priamy rozkaz z ríše. In: NAČR, f. MNB, 7-8, č. kart. 62, K. H. Frank.

41 NAČR, f. MNB, 7-8, č. kart. 62. Zápis spísaný 7. marca 1946 v kancelárii prezidenta republiky, podpísaný Bohuslavom Matoušom, Ladislavom Kadlecem, Romanom Stehlíkom a Josefom Mírovským.

42 NAČR, f. ÚPV-T 1946-1953, inv. č. 301/3/1-301/7/1, č. m. 904/46dôv.

1945 (najmä o Tisovi a Machovi), oslovenie K. H. Franka pri prepožičaní slovenského rádu, korešpondencia ohľadne budovy NSDAP v Bratislave, list K. H. Franka riíšskemu šéfovi SS o Hlinkovej garde, presídlenie osôb českej národnosti zo Slovenska, články z Gardistu, správy o opatreniach Alexandra Macha a Tida Gašpara v súvislosti s leteckým útokom na Bratislavu a pod.⁴³

Štěchovický prípad sa dostal znova do pozornosti československých vyšetrovacích orgánov v rokoch 1951-1952, a to v súvislosti s procesom so Slánskym a spol. Jedným z tých, ktorí boli odsúdení za čin velezrady na trest smrti bol aj námestník ministra národnej obrany Bedřich Reicin, v roku 1946 šéf OBZ na MNO. Vyšetrovací spis, otázkové protokoly i výpovede zainteresovaných sa vracali aj k štěchovickej udalosti a unisono označovali Reicina za hlavného vinníka. Prípad „Štěchovice“ však v jeho obvinení nebol dominantný, trest smrti (vykonaný 3. decembra 1952) si „vyslúžil“ za to, že ako kozmopolita a konfident Gestapa vydal na smrť miláčika ľudu, národného hrdinu Juliusa Fučíka, bol významným agentom britskej, francúzskej, americkej a juhoslovanskej špionáže. V roku 1963 bol súdne rehabilitovaný.

Prípad „Štěchovice“, resp. operácia „Hidden Documents“, je súčasťou povojnových československo – amerických vzťahov, ako aj československej histórie vôbec. Historiografia sa touto otázkou dodnes podrobne nezaoberala, no a pohľady na túto udalosť boli v minulosti rozporné. USA ju považovali za skvelý spravodajský čin, Československo za prejav veľmocenskej arogancie a moci. Faktom však ostáva i to, že štěchovické dokumenty tvorili základ súdneho procesu s K. H. Frankom na jar 1946. Bez nich by bola argumentácia československej justície oveľa ťažšia, resp. náročnejšia. Ak by ich totiž americké spravodajské a vojenské orgány neobjavili (československé ich ignorovali) a neodviezli – a samozrejme i nevrátili Československu – chýbali by doklady o nacistickej zvlí v protektoráte. Možno aj preto noviny *Svobodné slovo*, ústredný orgán národných socialistov, 4. apríla 1946 napísali: „*Vďaka Bohu za kovbojskú akciu Američanov.*“⁴⁴

43 AMZV ČR, f. GS-A, Kabinet 1945-1952, č. kart. 79, č. m. Zh-3087/1766-5/6-46. Informácia ministerstva vnútra pre štátneho tajomníka MZV Vladimíra Clementisa z 11. júna 1946.

44 *Svobodné slovo*, 4. apríla 1946.